

Akdeniz’de Osmanlı Korsanlığı ve Osmanlının Korsanlıkla Mücadelesi (1530-1571)

Ahmet DURAK *

ETÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, I/2, Temmuz 2016, Sayfa: 131-148

ÖZET

Akdeniz, zengin tarım olanakları, önemli ticaret sahası, İslâmiyet ve Hıristiyanlığın önemli merkezlerine geçiş güzergâhı gibi kendine has özelliklerinden dolayı 16. yüzyılda da devletlerin ilgi odağı olmuştur. Akdeniz’in sahip olduğu girintili çıkıntılı sahil boyları kimi zaman durgun kimi zaman son derece fırtınalı suları olması hasebiyle korsanlar için tam bir ganimet sahası olmuştur. Bu gibi özellikler ve stratejik konumu nedeniyle Osmanlı Devleti’nin ve Avrupalı devletlerin hâkimiyet mücadelelerine sahne olmuştur.

Müslümanlar ve Hıristiyanlar kendi dinleri için korsanlık mücadelesini kutsal bir vazife olarak görmüş ve bu uğurda canlarını ortaya koymaktan geri durmamışlardır. Bu bağlamda devletler de bu korsanlardan faydalanmayı ihmal etmemiş ve haydutluk yapan korsanların yanında devlet bünyesinde savaşımlarda mücadele eden korsanlar da bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Korsanlık, Levent, Haydutluk, Osmanlı’da Korsanlık, Akdeniz’de Korsanlık

The Ottoman Piracy in the Mediterranean and the Ottoman’s Struggle With Piracy (1530-1571)

ABSTRACT

The Mediterranean has become the focus of many states in the 16th century because of its peculiar characteristics such as rich agricultural potentialities, being an important trade zone on the crossroads of Muslim and Christian

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ahmettdurak@gmail.com

civilizations. The region has been regarded as a source of booty by pirates by means of that its sinuous shores witness sometimes tranquility and sometimes thunderstorms. Such specialties and its strategic location lead the Ottoman Empire and European states to compete over the control of the Mediterranean.

Both Muslims and Christians view struggle through piracy as a holy duty for their own religion and do not restrain themselves from sacrificing their lives for this cause. Within this context, states do not ignore to make use of those pirates and there are some of them hired by states for their fight, along with some engage in banditry independently.

Keywords: *Piracy, Levent, Banditry, Piracy in the Ottoman Empire, Piracy in the Mediterranean*

“Nedir bu Akdeniz? Binbir şeyin hepsi birden. Bir manzara değil, sayısız manzaralar. Bir deniz değil, birbirini izleyen birçok deniz. Bir uygarlık değil, birbiri üzerine yığılmış bir uygarlık...”¹

Giriş

Bu çalışmada Osmanlı Devleti ve İslâmiyet için korsanlığın neyi ifade ettiği ve Osmanlı'nın korsanlığı kendi çıkarları doğrultusunda nasıl kullandığı ve aynı zamanda korsanlığa karşı nasıl mücadele ettiği üzerinde durulacaktır. İlk kısımlarda korsan kelimesinin farklı dillerdeki anlamı, kısaca korsanlık tarihi ve 16. yüzyılda Akdeniz'deki Osmanlı ve diğer devletlerin korsanlık için neler yaptığı sorusuna cevap aranacaktır. Bu dönemde korsanlık geçmişi olup Osmanlı donanmasında ön plana çıkan kaptan-ı deryaların önemli seferleri ve icraatlarının neler olduğu sorusu da önemli bir yer teşkil etmektedir. Konuyu zenginleştirmek için Başbakanlık Osmanlı Arşiv kayıtlarında bulunan 3, 5, 6 ve 12 numaralı mühimme defterlerinin c1, c10, c26, c46, c49, 18, 133, 134, 135, 215, 247, 253, 274, 367, 439, 499, 531, 732, 733, 734, 735, 773, 781, 940, 999, 1268 ve 1517 numaralı hükümleri kronolojik olarak kullanılmıştır.

Kadim Bir Deniz Sorunu, Korsanlar ve Korsanlık

Bugün korsan denildiğinde birçok kişinin aklına haydutluk yapan, gemilere saldıran ve insanlara zarar veren bir çete akla gelebilir. Fakat işin aslına bakıldığı zaman bazı devletlerin donanmaları bünyesinde savaşan korsanlar olduğu da görülebilir. Uzun bir süre toplumlar bu ayrımı yapmayı hepsi için *korsan* kelimesini kullanmışlardı. Daha sonraki dönemlerde ise korsanlar için iki farklı terim kulla-

¹ * Fernand Braudel, *Akdeniz-Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, Metis Yayınları, İstanbul, 2015, s. 9.

nılmaya başlanmıştır. Bu terimlerden birincisini yine *korsan*, ikincisi ise *haydut*tur.²

Korsan ve haydutluk terimleri, farklı dillerde çeşitli şekillerde kendilerine yer bulmuştur. İngilizcede *corsair*, İspanyolcada *corsario*, İtalyancada *corsaro*, Fransızcada *corsaire* gibi kelimeler *korsan* kelimesine karşılık gelmektedir. *Pirata* ve *prateria* gibi kelimeler ise *deniz haydudu* anlamında kullanılmaktadır.³ Korsan sözcüğü Türkçeye Arapçadan geçmiştir. Arapçada *kursan* olarak kendine yer bulan bu kelime, İtalyanca *corsalo* kelimesinden gelmektedir.⁴ IX. yüzyıla kadar Araplar her iki korsanlık şekli için de aynı kelimeyi kullanıyorlardı, IX. yüzyıldan itibaren *pirate* kelimesi ile aynı anlama gelen *liss al-bâhr* yani deniz haydudu kelimesini kullanmaya başlamışlardı.⁵

Deniz haydutluğunun ilk ne zaman başladığı hakkında kesin bilgiler olmasa da araştırmacılar bu konu hakkında çeşitli yorumlar yapmıştır. Çalışmanın yapı taşı olan oluşturan Akdeniz bölgesinde, Fenikeliler ve eski Yunanlılardan beri korsanlık yoğun bir şekilde bulunmaktaydı. Kaynaklarda M.Ö. 1200'lerde Girit adasında Minos medeniyeti, ticaret yaptıkları gemilerde korsanlara karşı silahlar ve adamlar bulundurmaları⁶, bu işin ne kadar eskiye dayandığını göstermektedir. Bu dönemlerde korsanlık bir suç unsuru olarak düşünülüyordu. Yunanlılar düşman gemilerine karşı verilen mücadelede başarı gösteren kişiye kahraman gözüyle bakıyorlardı, bu durum Fenikeliler ve antik Roma döneminde de aynıydı. M.Ö. MCC⁷'de Antonius döneminde Roma İmparatorluğu topraklarını genişleterek etkin bir güç haline gelmiş ve Akdeniz haydutlardan temizlenmişti. Fakat M.S. III. yy'dan sonra Roma'nın güç kaybetmeye başlamasıyla burası yine korsanlar için cazip bir deniz halini almıştı.⁸

Akdeniz'de Korsanlık

Akdeniz'in kendine has coğrafi tehlikelerinin yanında, korsanlık da bu sularda insanlar için her zaman bir tehlike olabiliyordu. Akdeniz'in girinti ve çıkıntıları korsanlar için önemli bir saklanma yeri oluştururken, bu denizin durgun suları ağır yükü olan ticaret gemileri için ise zor şartlar meydana getirebilmekteydi.

² Seha L. Meray, "Bazı Türk Andlaşmalarına Göre Korsanlık ve Deniz Haydutluğunun Yasaklanması", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1963, s. 112.

³ Emrah Safa Gürkan, "Batı Akdeniz'de Osmanlı Korsanlığı ve Gaza Meselesi", *Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 33, 2012, s. 174.

⁴ Hikmet Nazlı Pişkin, *İngiliz Seyyahlara Göre XVII. Yüzyılda Akdeniz ve Akdeniz Limanları*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011 s. 96.

⁵ Şenay Özdemir, *Akdeniz Hâkimiyetinde Osmanlı Devleti ve Korsanlık (1695-1789)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2004, s. 63.

⁶ Nebi Bozkurt, "Korsan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 26, Ankara, 2002, s.210.

⁷ M.Ö. 1200.

⁸ Meray, "Bazı Türk Andlaşmalarına Göre Korsanlık..." s. 113.

Ticaret gemilerine nazaran korsan gemileri bu sularda ani hareketler yapma ve hızlı gitme özelliğine sahipti. Bu gibi coğrafi durumlar korsanlar için Akdeniz'i cazip hale getirmişti. İlk zamanlarında korsanlar gemilere saldırmaktan ziyade, kıyı kesimlerde yaşayan insanların yerleşim yerlerini basarak değerli eşyalarına el koyarlardı. Bu yüzden bu dönemde korsan ve deniz haydudu ayrımı yapılmadan hepsi için korsan kelimesi kullanılmış⁹ ve uzun bir süre boyunca da bu kavramlar arasında kesin bir ayırım yapılmamıştı.

Korsanlar, Akdeniz'in iyi dizayn edilmiş ve gelişmiş ticaret güzergâhlarının hırsızlarıydı. Akdeniz, önemli ve zengin sınırlara yakındı ve korsanlar için yağma seferlerin bolca yapılabileceği bir yerdi. Engebeli yolların azlığı, iletişimin ve ulaşımın rahatlığı ile denize yakın küçük delta ovalardaki nüfus yoğunluğu, korsanların niçin burayı seçtiklerindeki diğer nedenlerdi.¹⁰ Korsanlar, uzun yıllar boyunca gelirlerini ele geçirdikleri kargo gemilerini ve esirleri satarak elde etmişlerdi. Ele geçirilen gemilerden ve esirlerden elde edilen gelirlerin artması sonucu korsanlık bazı kimseler için daha cazip hale gelmiş ve korsanlar altın çağlarını yaşamaya başlamışlardı. Korsanların sayı olarak artmaları sonucu kıyı bölgelere yakın yerlerin nüfusu hızla azalmaya başlamıştı. Yapılan araştırmalar sonucu 1530 ve 1780 yılları arasında bir milyondan fazla insanın esir edildiği ortaya çıkmaktadır.¹¹

Korsanlar hedef aldıkları gemilere saldırırken sayıları bini geçmiyordu. Genelde bu sayı altında kalmaya özen göstererek daha seri hareket etme niyetindeydiler. Fakat Barbaros, Turgut Reis, Kılıç Ali Paşa gibi Müslüman korsanlar, Osmanlı himayesine katıldıktan sonra sayıca daha fazla birlikler oluşturup saldırılarını gerçekleştirmişlerdir. Bu sayede millerce uzaklıktaki yerlere seferler yapıp zaferlere ulaşılmıştır. Tabi kimi zaman yenilgiler de kaçınılmaz olmuştur. Bu durum bazen donanmanın toparlanmasında güçlükler oluşturmuştur.¹²

Antik çağların başından Ortaçağın son dönemlerine kadar milletler arasında savaflara ve mücadelelere çok sık şekilde rastlanılmaktaydı. Belli bir harp düzeni ve kuralları olmadan bu düzen devam etmiş ve bu düzensizlikten korsanlık da nasibini almıştı. Kendi gemilerine ve halkına zarar vermediği sürece devletler, düşman saydıkları milletlerin gemilerine korsanlar tarafından yapılan bu saldırıları görmezlikten geliyorlardı. Hatta zaman zaman onlara yardım edip elde edilen ganimetler bile paylaşılmaktaydı. Bu düzensizlikten birçok devlet zarar görmekteydi ve bunun için bazı hukuki düzenlemeler mecburi bir hal almıştı. Bu bağ-

⁹ Özdemir, **Akdeniz Hâkimiyetinde Osmanlı...** s. 78.

¹⁰ Ellen Churchill Semple, "Pirate Coasts of the Mediterranean Sea", **American Geographical Society**, 2, 1916, s. 134-136.

¹¹ Attila Ambrus- Eric Chaney- Igor Salitskiy, "Pirates of the Mediterranean: An Empirical Investigation of Bargaining with Transaction Costs", **Economic Research Initiatives at Duke (ERID) Working Paper**, No. 115, 2014, s. 7.

¹² Angus Konstam, **The Barbary Pirates 15th–17th Centuries**, Osprey Publishing, USA, 2016, s. 59.

lamda III. Latran Meclisi 1179 yılında korsanlıkla ilgili bir dizi düzenleme yapmıştı. Korsan gemileri, Hristiyan bir gemiye saldırırsa bu saldırıyı yapanlar aforoz ile cezalandırılacaktı. Ama aynı kurallar Müslüman bir gemiye yapılan saldırıda uygulanmayacaktı. XIV. yüzyılda İtalya tarafından da diğer Avrupa devletleriyle yapılan buna benzer antlaşmalar imzalandı ve Müslümanlara karşı aynı tavır takınılması kararı alındı. XVII. yüzyılın sonlarına kadar da korsan ve deniz haydudu arasındaki fark tam olarak bilinmeksizin bu saldırı şekli devam etti. Aslında ülkeler bu ayrımın farkında olmalarına rağmen korsan saldırılarını kendi çıkarları lehinde çoğu zaman kullanmışlardı.¹³

Corsair, devletlerin bünyesinde yer alırken yine bu devletlerin yönlendirmeleriyle hareket eden birlikler şeklindeydiler. Corsair'ler savaş zamanında bir haydut olarak nitelendirilmemek için bünyesinde buldukları devletten *La Patente De Corso* ismiyle hitap edilen bir izin belgesi almak zorundaydılar. Bu sayede korsanlar bir devletin askeri konumunda düşman devletlere karşı savaşıp, gemilerine ve bu insanların çeşitli zenginliklerine el koyup, zarar veriyorlardı. Korsanlar ellerinde bu belge olmadan da saldırı ve yağmaları gerçekleştirebilirlerdi. Fakat bu belge olmazsa düşman tarafında yakalandığında esir muamelesi göremiyor ve anında canlarından olabiliyorlardı. İzinli korsanlar yani elinde devlet izni belli bir belge olan bu korsanlar sadece savaş halinde oldukları devletlerin gemilerine saldırabiliyorlardı. Bu belge sayesinde deniz haydudu (*pirate*) ve devletin resmi belgeli (izinli) korsanı arasında ayrım yapılabiliyordu. Fakat tanım olarak açıklanan şekilde olmasına rağmen pratikte her şey anlatıldığı gibi olmamıştır. Barış zamanlarında bu belge sahibi korsanlar diğer devletlerin gemilerine saldırı girişimlerinde bulunmuşlardır. Ama her şeye rağmen bu korsanlar ülkeler arasında yapılan anlaşmalara ve yanlış hareketlerinin sonuçlarına katlanmak zorundaydılar.¹⁴

İzinli korsanlar saldırdıkları geminin ganimetlerini ele geçirdikten sonra bunları devletle paylaşmak zorundaydılar. Elde edilen ganimetlerin beşte biri devlete veriliyor, geriye kalan ise korsanların kendi arasında paylaştırılmıştır. Belge sahibi olan izinli korsanlar savaş zamanında tabi olduğu devletin donanmasında yer almışlardır. Gemileri kendilerine ait olan korsanlar ihtiyaç duyulduğunda hemen donanmaya katılır, bu sayede devlet sürekli bir donanma bulundurmaktan yükünden de kurtulmuştur.¹⁵

İzinli korsanlık sadece yabancı devletler arasında bilinen bir şey değildi. XV. yüzyılın sonları itibari ile Akdeniz'de Osmanlı tarafından da bu korsanlar kullanılmaya başlanmıştı. Korsan denildiği zaman kötü bir imaj bırakmış ola-

¹³ Meray, "Bazı Türk Andlaşmalarına Göre Korsanlık..." s. 113-115.

¹⁴ Gürkan, "Batı Akdeniz'de Osmanlı Korsanlığı...", s.174.

¹⁵ Özdemir, **Akdeniz Hâkimiyetinde Osmanlı...**, s. 61,62.

bilir. Fakat Osmanlı'daki korsanlar bu işi İslâmi duyguları yani gaza ve cihadı ön planda tutarak yapmışlardı.¹⁶ Bu dönemde Osmanlı ihtiyaç duyduğu takdirde deniz seferlerinde Türk korsanlardan faydalanmaktaydı.¹⁷ Korsanlar, karadaki akıncı birlikleri gibi uç noktalarda görev alırlardı. Yaptıkları saldırılar sonucu ele geçirdikleri ganimetin beşte birini Osmanlı hükümeti ile paylaşmak zaruriydi. Ele geçirilmiş gemi veya top var ise onlar da devlete veriliyor, diğer silahlar ise korsanlar arasında dağıtılıyordu.¹⁸

Osmanlı Devleti kurulduğu yer itibari ile denize yakın bir noktada yer almaktaydı. Zamanla yapılan seferler sonucu ya da evlilik yoluyla devletin toprakları genişlemiş, Ege ve Akdeniz'e kıyısı olan bir devlet haline gelmişti. Karesibeyliği, İzmit gibi yerlerin alınması¹⁹ ve Rumeli'ye geçişten sonra buraların korunması için Osmanlı bir donanmaya ihtiyaç duymuştu. Bu gibi hareketlenmeler sonucu XIV. yüzyılda Osmanlı denizciliğinde yeni gelişmeler meydana gelmişti. Osmanlı donanması bu gelişmelere rağmen devrin denizlerde söz sahibi olan Venedik ve Ceneviz gibi devletlerle başa çıkacak bir güce sahip değildi.²⁰

XVI. yüzyıla kadar korsanlığın yanında deniz haydutluğu da devam etmekteyken, Akdeniz'in Mekke, Medine ve Kudüs gibi dini merkezlerin geçit noktası olması hasebiyle bu dönemden sonra korsanlık Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında bir din savaşı haline gelmişti. İki dine mensup ülkeler arasında Akdeniz gibi önemli bir geçit noktasının kontrol altına alınması mücadelesi hat safhaya ulaşmıştı. Bu dönemde Osmanlı, bu bölgelerin güvenliğini sağlamak için karadaki akıncıların karşılığı olan levent taifesinden faydalanmaktaydı. Bu leventler savaş zamanında bir asker gibi savaşırken, savaşın olmadığı zamanlarda ise gemi tamir ve yapımı ile uğraşmaktaydılar.²¹ *"Rodos ve Menteşe Beylerine, Nevruz'da düşman üzerine sefer düzenlenmesine karar verildiğinden, denize de büyük bir donanma çıkarılacağı; bu sebeple gemi yapabilecek ve güvenilir kefil verebilecek levendlerin on sekiz oturaktan yirmi beş oturağa kadar gemi inşâ etmelerine izin verildiğinin ilan edilmesi"*²² Padişah tarafından gönderilen bu hüküm göz önünde tutulduğunda, Osmanlının levent taifesinden nasıl yararlandığı gözlemlenebilir. Yine buna ben-

¹⁶ İdris Bostan, **Osmanlılar ve Deniz**, Küre Yayınları, İstanbul 2007, s. 122.

¹⁷ **Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı-Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi IV**, 12 Numaralı Mühimme Defteri, Özet-Transkripsiyon ve İndeks, Ankara, 1996, Defter:12/ Hüküm:367, s. 267-268.

¹⁸ Özdemir, **Akdeniz Hâkimiyetinde Osmanlı**... s. 64.

¹⁹ Aybars Pamir, "Kaptan Paşa ve Hukuki Statüsü", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 53, sayı 3, 2004, s. 40, 41.

²⁰ İdris Bostan, "Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği", **Türkler**, 10, Ankara, 2002, s. 122.

²¹ Mücteba İlgürel, "Levent", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 27, Ankara, 2003, s. 150.

²² **Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı-Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi II**, 5 Numaralı Mühimme Defteri, Özet-İndeks, Ankara, 1994, 5/499, s. 90.

zer örneklerde, Menteşe Bey'ine baharda yapılacak sefer için levendler²³ tarafından yirmi oturaklı gemi yapılmasına dair²⁴, Aydın Bey'ine bazı korsanlara karşı levendlerle gemiler yapıp bunlarla sefere çıkılması²⁵ için hüküm gönderilmiştir.

Osmanlı Korsanlığı ve Osmanlı'nın Korsanlıkla Mücadelesi

XVI. yüzyılda Osmanlı, hem yerel korsanlarla hem de Avrupalı devletlerin yaptığı saldırılara karşı mücadele etmek zorunda kalmıştı. Kuzey Afrika'daki korsanların pek çoğu belli bir devlete tabi olarak buralara yerleşmiş, Akdeniz kıyılarına ve bölgedeki adalara saldırılar düzenlemekteydiler.²⁶ Avrupalı Hıristiyanlar bütün insanlığı bir çatı altında toplama gayesindeydiler ve bu yüzden Müslümanlara karşı yapılan deniz saldırıları kutsal bir iş olarak görülüyor, bu işi gerçekleştirenler de halk tarafından saygı görüyordu. Korsanlık bu derece önemli ve kutsal sayıldığı için Saint Jean gibi tarikatlar kuruldu ve uzun süre Akdeniz'de söz sahibi oldular. Örneğin 1571 tarihli Venedik-İspanya antlaşmasındaki maddelerin biri de Türklerle karşı daima mücadele edilmesiyle ilgiliydi.²⁷

1453 yılında Fatih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'un alınmasından²⁸ sonra, Osmanlı etkisi Avrupa semalarında iyice hissedilmeye başlanmıştı. Avrupalılar Türkleri barbar olarak tasvir etmiş, topraklarının yanında, kültürleri için de birer tehlike unsuru olarak görmüşlerdi. Böyle bir tehlikeyi savurmak maksadıyla dönemin ilerin gelen Avrupalı devletleri olan İspanya, Venedik, İtalya ve İngiltere kutsal ittifaklar kurmak niyetine girmişti. Oluşturulan kutsal şövalye birliklerine bu görevin birer kutsal vazife olduğu anlatılmaktaydı.²⁹ Bu tip düşünce ve saldırılara karşı Osmanlı Devletindeki korsanlar, Hristiyanlara karşı mücadeleyi İslâmi bir görev³⁰ (gazâ-cihad) olarak görüyor ve bu bilinçle donanmaya yardımcı olmaktaydı. Hristiyan devletlere karşı yapılan işin kutsallığından dolayı bu şahıslara

²³ Bu leventler, Marmara ve Batı Anadolu denizlerinde yetiştirildikten sonra yarı serbest bir şekilde Osmanlı deniz güvenliğini sağlıyorlardı. XVI. yüzyıla gelindiğinde ise leventlerin ikiye ayrıldıkları görülmektedir. Bunlardan ilki olan serbest leventler, özellikle Akdeniz'de korsanlık yapıyor ve savaş zamanında Osmanlı donanmasına katılıyorlardı. İkinci bir unsur olan tımarlı leventler ise Kaptan Paşa eyaletindeki tımarlar ve deniz hizmetleri olarak ayrılmış sancakların tımarlarını teşkil etmekteydi. (Özdemir, a.g.m. s.69.)

²⁴ **Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı-Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi II**, 5 Numaralı Mühimme Defteri.....5/531, s. 94.

²⁵ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi IV**, 12 Numaralı Mühimme Defteri.....12/c26, s. 46.

²⁶ Bozkurt, "Korsan", s. 210.

²⁷ Meray, "Bazı Türk Andlaşmalarına Göre Korsanlık..." s.119.

²⁸ Halil İnalcık, (2011). **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 31.

²⁹ Adrian Tinniswood, **Pirates of Barbary**, Riverhead Books, New York, 2011, s. 16.

³⁰ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi IV**, 12 Numaralı Mühimme Defteri.....12/c26, s. 46.

korsan yerine *levend* denilmekteydi.³¹ Hristiyan korsanlar için ise *küffâr*³², *harâmî*³³ *levend* ve *korsan*³⁴ gibi tabirler kullanılmaktaydı. Burada Osmanlı kendi müca-
delesini için korsanların yardımıyla yaptığı saldırıları meşru görürken, Hristiyan
korsanların verdiği mücadeleyi tam tersi olarak görmekteydi. Bu tutum Hristiyan
korsanlar için kullanılan tabirlerde de kendine yer bulmuştu.

Osmanlı himayesinde her zaman cihad anlayışına uymayıp kendi başlarına
haydutluk yapan korsanlar da mevcuttu. Bu tip davranışlarda bulunanlara karşı
muhafaza maksadıyla devlet tarafından ayrı Reis'ler görevlendirilir³⁵ ve belirtilen
yerlere hükümler gönderilirdi. Kanuni Sultan Süleyman döneminden sonra dev-
let buna benzer durumlarla pek çok kez karşılaşmaya başlamıştı. Örneğin, 1559
yılında Kavala, İnöz ve Kavak taraflarında halka kötü davranıp, tecavüzde bulunan
leventler bulunmaktaydı ve bunların yakalanıp cezalandırılması için Ahmed ve
Teberük Reisler görevlendirilmişti.³⁶ Kendi başlarına hareket edenlerin yanında
bazı leventler gayrimüslim korsanlarla gizlice işbirliği yapıyordu. Osmanlı hü-
kümetinin haberi olmadan yapılan bu gizli birliktelik sonucu 27 Ağustos 1559
yılında Kavala kapudanına, İnöz ve Kavak iskelelerinde bulunan bazı leventlerin
cezalandırılmaları için merkezden kadırgalar gönderileceği ve bu seferde iki pare
gemi hazırlayarak kendisinin de saldırıda bulunması emredilmişti. Padişah reaya-
dan da hiç kimseye tek bir zarar gelmemesi hususunda uyarılarda bulunmuştu.³⁷
Osmanlı'nın kuruluşundan beri olduğu gibi burada da halk padişah için önemli
bir emanet durumundaydı. Her ne kadar reaya padişaha Allah tarafında emanet
edilmiş olsa da, devletin bekasına zarar verip düşmanla iş birliği içinde olanlar ce-
zasız bırakılmıyordu. Draç Dizdarı Mustafa'da buna benzer bir işle meşgul olmuş,
kendi akrabası olan leventleri kayırıp kıyıda eşkıyalık yapmalarına göz yummuştu.
Bu durum üzerine gönderilen hükümde Draç Dizdarı Mustafa'nın görevden alın-
ıp akrabasıyla hapsedilmesi emredilmiştir.³⁸

Görevini ihmal edip Dersaadet'in haberdar olduğu olayların birinde de,
gönüllü Reis Deve Hoca denizde karşılaştığı Venedik gemilerini batırmıştır. Re-
isleri olan Domine Gokartim'in üç fiçı, Karançesko'nun kırk fiçı ve Marcilyana
gemisinin yirmi dört fiçı zeytinyağına el koyarak satmıştır. Geminin kaptanını ve

³¹ Gürkan, "Batı Akdeniz'de Osmanlı Korsanlığı..." s. 175.

³² **Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı-Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri, Özet-İndeks, Ankara, 1993, 3/134, s. 68.

³³ "...*küffâr-ı bâksârdan ve sâ'ir korsan harâmî levend kayıklarından.*" **Divan-ı Hümayun Si-
cilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri...3/135, s. 68.

³⁴ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri...3/215, s. 102.

³⁵ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi IV**, 12 Numaralı Mühimme Defteri...12/c10, s. 38.

³⁶ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri...3/274, s. 127.

³⁷ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri...3/253, s. 119.

³⁸ **Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı-Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi III**, 6 Numaralı Mühim-
me Defteri, Özet-İndeks, Ankara, 1995. 6/773, s. 430.

mürettebatını da ayaklarından zincire vurmuştur. Bu durum üzere Piyale Paşa bu durumdan haberdar edilmiş ve Deve Hoca'nın Dersaadet'e gönderilmesi emredilmiştir.³⁹ Padişahın bu tutumu nerdeyse her yeni padişah başa geldiğinde gelenek haline gelen Venediklilere verilen ahidnamelerden kaynaklanmaktadır. I.Süleyman'ın Venedik Doju Petro Lando'ya verdiği ahidnameyle, Venediklilerin ticaret gemilerinin bu tip saldırılara karşı korunması ve Osmanlı topaklarında güvenle ticaret yapması hakkı verilmiştir.⁴⁰

Osmanlı Devleti kendi ülke sınırları içindeki korsan saldırılarının yanında Saint Jean Şövalyeleri ile de bir mücadele içindeydi. Bu tarikat XI. yüzyılda Kudüs'te hastane hizmetinde bulunmak, Avrupalı devletler için deniz askerleri yetiştirmek, özellikle Müslüman denizcilere karşı mücadele etmek ve Müslümanların deniz ticaretine zarar vermek için kurulmuştu.⁴¹ Hint okyanusunda Portekiz etkisi azalmaya başlamış ve Akdeniz deniz ticaretinin önemi bir kat daha artmıştı. Kanuni Sultan Süleyman, Anadolu-Suriye-Mısır güzergâhında Osmanlı deniz ticareti için bir tehdit olan Saint Jean Şövalyelerinin gücünü kırmak ve ellerinde bulunan Rodos adasını almak amacıyla sefere çıkmıştı. 4 ay 22 günlük gibi uzun bir kuşatmadan sonra Şövalyeler kaleyi teslim etmeyi kabul etmişlerdi. Osmanlı bu başarıyı Barbaros gibi dünyaca ünlü bir korsanın yanında yetiştirilmiş Kurdoğlu Muslihuddin Reis'in danışmanlığında ve Palak Mustafa Paşa'nın idaresinde kazanmıştı.⁴²

Osmanlı Devleti, II. Bayezid zamanında Kemal Reisi donanmanın başına getirerek, korsanlarla iş birliği yapmanın önemli örneklerinden birini yerine getirirken,⁴³ bu örnekler XVI. yüzyılda da devam edilmiş ve Barbaros Hayreddin Paşa göreve getirilmiştir. Barbaros'un Osmanlı donanmasına katıldığı duyan Avrupalı devletler bu işten tedirgin olmuş ve Barbaros'u kendi taraflarına çekmek için ciddi bir çaba sarf etmişlerdir. Barbaros, ilk iş olarak İstanbul'daki tersanelerde gemi yapım ve tamirine başlamış ve İmparatorluğa yakışacak tarzda bir donanma oluşturmuştur⁴⁴. Barbaros Osmanlı donanmasında görev almaya başladıktan sonra kendi mücadelesiyle almış olduğu Cezayir'in Osmanlı İmparatorluğuna resmen katılmasını da sağlamıştır. Ayrıca kendisiyle birlikte 44 parça gemi getirerek donanmaya katkı sağlamıştır. Bu yolculuk esnasında Cezayir'den İstanbul'a kadar ki deniz yolunun güvenliğini sağlamış, dönemin en önemli deniz gücü olan İspanyolları da dehşete düşürmüştür. Bu dönemlerde Haçlıların ünlü kaptanı Andrea

³⁹ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri....3/439, s. 195.

⁴⁰ Meryem Kaçan, **XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahidnameleri**, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 1995, s. 63-70.

⁴¹ Ayşe Devrim Atauz, "Haçlı Korsanlar: Saint Jean Şövalyeleri ve Akdeniz'de Haydutluk" **Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, 33, 2012, s. 206-207.

⁴² Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Ötüken Neşriyat Yayınları, İstanbul, 1994, 2, s. 131, 132.

⁴³ Özdemir, Akdeniz Hâkimiyetinde Osmanlı... s. 74.

⁴⁴ Bostan, **Osmanlılar ve Deniz**, s. 18.

Doria ile birçok kez karşılaşmış olan Barbaros, Cezayir'den Akdeniz'e, Sardunya adasının batı kısmından Ligurya, Toskana kıyılarını, Elba adasını, Messina Boğazını, Latium, Kampanya ve Kalabriya kıyılarına seferler düzenlemiştir. Bu seferlerin sonucunda 1534'de Tunus'u, 1535'de Balear, 1537'de Kiklad ve 1538'de Girit gibi yerleri alarak, Türk denizcilik tarihindeki en önemli zaferlerden bir olan (1538) Preveze deniz zaferini kazanmıştır.⁴⁵

Korsan saldırıları Osmanlının yanında birçok devletin muzdarip olduğu konular arasında kendine yer bulmuştur. Durum böyle olunca devletler kendi aralarında bu saldırılara çözüm bulmak amacıyla karşılıklı işbirliği yaptıkları görülmektedir. 1535 yılında Osmanlı Devleti ve Fransa bir anlaşma yaparak Fransa'ya çeşitli kapitülasyonlar verilmiştir. Bu anlaşmaya göre açık denizlerde iki ülke gemileri karşılaştığında her iki tarafta birbirine zarar vermeyecek ve karşılıklı limanlar serbest şekilde kullanılacaktır. Barış zamanında korsanlık yasaklanmış, bu saldırıları gerçekleştirenler de haydut olarak değerlendirilecektir. 1571 yılında İspanya-Venedik antlaşması da deniz ticaretinin karşılıklı güven altına alınmasına bir örnektir. Antlaşmanın bir amacı da Türklere karşı daimi surette mücadele etmektir. Ayrıca bu antlaşmaya Toskana, Savua, Malta, Ferrara ve Parma gibi küçük beyliklerde katılmayı kabul etmiştir. Bu antlaşmalar yapıldığında Avrupalı devletler Osmanlı topraklarının paylaşma planını bile kendilerince tasarlamışlardır.⁴⁶

Osmanlı donanmasında ise Barbaros Hayreddin Paşa'nın ölümünden sonra deneyimsiz kişiler kaptan-ı deryalık görevine getirilmiş, donanmada istikrar ve başarı da yakalanamamıştır. Bu kısa aralıktan sonra korsanlıktan olmasa da saraydan yetişmiş olan Piyale Paşa, 1553 yılında donanmanın başına getirilmiştir. Bu süreçte Piyale Paşa kendinden daha deneyimli olan Turgut Reis'ten her zaman faydalanmayı ihmal etmemiş ve birçok kez kendisine danışmıştır. Piyale Paşa ilk yıllarında çıktığı birkaç seferde istediği neticeyi alamasa da, 1557 yılında Tunus'un kuzey ucunda bulunan Bizerte limanını alarak geri dönmüş, bu esnada da Osmanlıdan yardım isteyen Fransa için Turgut ve Salih paşaların yardımıyla Korsika ve Elba seferlerine çıkmıştır. Bu başarılarından başka Piyale Paşa 1564'te Fas, 1565'te Saint-Elme kalesi, 1565'te Malta adası, 1560'ta Osmanlı tarihinde açık denizlerde Preveze deniz zaferinde sonra kazanılmış son deniz savaşı olan Cerbe zaferi ve 1566'da Kanuni'nin son seferi olan Zigetvar savaşına denk gelen Sakız adasının alınması gibi çeşitli zaferler elde edilmiştir.⁴⁷

Bizerte limanı alındıktan sonra Mısır Kapudanı Şuca Bey'e gönderilen hükümde, kendisinin Rodos ve etrafının kâfir korsan ve haramilere karşı Piyale Paşa ile buluşup buraların güvenliğinin sağlanması emredilmiştir. Mektup eline

⁴⁵ Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi**, s. 248, 259, 270, 273.

⁴⁶ Meray, "Bazı Türk Andlaşmalarına Göre Korsanlık..." s. 116, 119.

⁴⁷ Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi**, s. 335, 345, 348, 354, 364.

ulaşır ulaşmaz da hiç vakit kaybetmeden emrin yerine getirilmesi istenmiştir.⁴⁸ Şüca Bey'in bu konuda devlet merkezinden görevlendirildiği ise Rodos Bey'i Ahmed Bey'de bildirilmiştir.⁴⁹ Yine aynı tarihlerde (1559) gönüllü Reisler Kapudanı Deve Hoca'nın, Piyale Paşa'nın yanına gidip küffar korsanlara karşı ve derya muhafazası maksadıyla⁵⁰ ona yoldaşlık etmesi üzere hüküm gönderilmiştir.

Piyale Paşa önderliğinde 1559 yılında Donanmay-ı Hümayun ile Nevruz'da sefere çıkılması kararı alınmış ve her türlü eksiğin giderilmesi titizlikle istenmişti.⁵¹ Piyale Paşa'ya asker takviyesi yapmaları için More Bey'i Osman Şah'a⁵², Kocaeli sancağı Bey'i Ali'ye⁵³ ve Eğriboz Bey'i Hasan'a hükümler gönderilmiş ve askerinin yanında mühimmat ihtiyacının giderilmesi emredilmişti.⁵⁴

Piyale Paşa, Akdeniz'e Turgut Reis ile Donanmay-ı Hümayunun başında sefere çıktığında zaman zaman asker ihtiyacı duymuştur. Yine bu seferlerin birinde asker ihtiyacının giderilmesi için Mora Bey'i Osman Bey'e haber edilmiş ve düşman askerleriyle mücadele edilmesi için gerekli ihtiyacın karşılanması emri verilmiştir.⁵⁵

Bu önemli başarılarından sonra Piyale Paşa devletin merkezine gelmiş ve yanında ayrıca Sakız hazinesinden getirdiği altınları Kapıkulu ocaklarına cülus bahşişi olarak dağıtmıştır.⁵⁶ Piyale Paşa'ya elde ettiği başarılar ve özellikle de Cerbe zaferi için Devlet tarafında hilat ve kılıç⁵⁷ verilmiştir.

I. Süleyman'ın Osmanlı Devletinin başında bulunduğu ve devletin en parlak dönemini yaşadığı bu çağlarda bile ülkenin bazı yerlerinde çeşitli huzursuzluk ve korsan saldırıları da yaşanmaktaydı. Deniz savaşlarına yönelik sürekli akınlar yapılmıyor bazen savunmaya, halkı ve Osmanlı denizlerinde ticaret amaçlı dolaşan tüccarları korumaya yönelik eylemler de yapılmaktaydı. “*Mısır Beğlerbeği-*

⁴⁸ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/134, s. 68.

⁴⁹ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/133, s. 67.

⁵⁰ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/18, s. 14.

⁵¹ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/732, s. 322.

⁵² **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/733, s. 323.

⁵³ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/734, s. 324.

⁵⁴ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/735, s. 324.

⁵⁵ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/247, s. 116.

⁵⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, 3-1. Kısım, Ankara, 2011, s.

⁵⁷ **Osmanlı Belgelerinde Cezayir**, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü-Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı, Ankara, 2010, s. 2. “*Kapudân Piyale Paşa'ya hüküm ki, Mektûb gönderip bundan akdem Donanma-yı Hümayûn ile mâh-ı Şa'bân'ın guresinde Moton'a dâhil olunup fermân-ı..... İmdi, senin cibilletinde merkûz ve tînetinde mermûz olan mabz-ı şecâat ve fart-ı şebâmet re'y-i rezîn ve fi kr i metininden umulan bunun emsâl-i hısâl-i hamîyyet ve efâl-i pesendide imdi, bi-inâyetillâhi te'âla vücûda getirilmiş bunun gibi külli hîdmetde ve yoldaşlıkda bulunmuşsun; yüzün ağı olsun. Öyle olsa, hakkında mezid âtîfetim zühûra getirip hila'-ı fâbireden hil'at ve bir kabza kılıç irsâl olunup....., Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I, 3 Numaralı Mühimme Defteri..... 3/1268, s. 563.”*

*ne hüküm ki; ...bilfil Mısır Kapudanı olan kıdvetül-ümera'i-kiram Şüca dame iz-zuhû'ya gereği gibi tenbih ü te'kid eylesin ki vakt ü mevsimi ile muhafaza için ta'yin olunan gemiler ile müretteb ü mükemmel düşmen yarağıyla deryaya çıkup kadimden hıfz u hırsaset ide geldiği yahları eger Trablus yakalarındur, eger Rodos yalularındur, le- vend ve korsandan mahuf olan olan yirleri onat veçbile hıfz u hırsaset idüp levend ve korsandan ve sa'ir küffar-ı haksardan deryada yüriyen tüccar ve sa'ir müsafirin-i bahre ve yahlara zarar ugezend irişdürmeyüp savn u siyanetde dakika fevt itmeyüp tamam basiret üzre ola. Muhtac-ı arz olan bildüresin.*⁵⁸ Bu hükümden hareketle Osmanlı, kendi halkının ve yalılarının yanında, topraklarında bulunan yabancı tüccarların da güvenliğini sağlayıp, herhangi bir tehlike meydana gelmeden önce türlü tedbirleri almaya özen göstermiştir. 8 Nisan 1560 yılında Hassa Reislerinden Hızır Reise gönderilen hükümde, Rodos Beyi olan Ahmed'in deniz seferine çıkması hasebiyle, kendisinin de Rodos civarının, limanlarının, yalılarının, buradaki halkın, yerli ve yabancı tüccarların korsanlara karşı güvenliğinin sağlanması için görevlendirildiği belirtilmiştir. Bu görev için Hızır Reise kadırgalar verilmiş, yetmediği takdirde merkezden yardım alabileceği ve orada el konulan gemileri de kullanabileceği belirtilmiştir.⁵⁹

Osmanlı hükümeti kendi limanları arasında ticaret yapan tüccar gemilerinin güvenliğini sağlamak amacıyla donanma gemilerini kullanıyordu. Korsanlar, özellikle Osmanlı deniz ticareti için önem teşkil eden İstanbul-İskenderiye rotalarını saldırı hedefi olarak seçmişlerdi. Bu bağlamda devlet yetkilileri Mısır kaptanlığının görevi olarak, Mısır'ın kıyı ve iskelelerini muhafaza etmenin yanında buradan kalkan ticaret gemilerine Rodos'a kadar eşlik etme görevi de vermişti.⁶⁰

Korsanlara karşı imparatorluk topraklarının çeşitli yerlerinde önlemler alınmakta ve emirler gönderilmekteydi. Yine bunlardan birinde, 17 Eylül 1560'ta Kurd Kethüdaya verilir Piyale Paşa'ya yazılan hükümde, kırk beş parelik düşman kadırgasının Osmanlı denizlerine girme ihtimali olduğu gözlemlenmişti. Bu bakımdan Kocaeli Beyi Ali Beyin serdar tayin edilmesi, yalılarının, limanların ve halkın tehlikeden korunması için Rodos ve Midilli sancaklarından baş ve buğ tayin edilip kâfir kürekçiler yerine Müslüman kürekçilerin tercih edilmesi emredilmişti. Bu kürekçilere gerekli ulufelerin verileceği ve bu paranın merkezden gönderileceği bildirilmiştir. Bu parayla ilgili ayrıca Maliyeden hüküm gönderilerek, bunlara ek olarak 300 yeniçeri ve subaşı da tayin edilmiştir. Tüm bu önlemler alındıktan sonra Piyale Paşa da uyarılmış ve gerekli mücadeleye vermesi istenmiştir.⁶¹

Rodos adası Osmanlı için her zaman çok önemli bir yer teşkil etmiş ve

⁵⁸ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/781, s. 350.

⁵⁹ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/940, s. 419.

⁶⁰ Özdemir, Akdeniz Hâkimiyetinde Osmanlı... s. 90.

⁶¹ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/1517, s. 672.

adanın alınması için de önemli seferler yapılmıştı. 1522 yılında Rodos Osmanlı tarafından alındıktan sonra bu adanın Akdeniz'in güvenliği açısından ne denli önemli olduğu ve deniz ticareti açısından da hayati bir nokta olduğu Osmanlı hükümeti tarafından bilinmekteydi. Diğer önemli şehir ve adalarda olduğu gibi buradaki halkın ve limanların da korunması için Hızır Reis görevlendirilmişti. İslâmiyet'in ve Osmanlı devletinin bekası ve devamlılığı için buranın ne kadar önemli olduğu vurgulanıyordu. Bu öneminden dolayı kâfir korsanlara ve leventlere karşı gerektiğinde bir araya gelip danışıklık yapılması gönderilen hükümlerde üzerinde durulan bir mevzuu oluşturmaktaydı.⁶²

“Akdeniz demek, birbirine bağlı deniz ve kara yolları demektir; el ele vermiş küçük, orta, büyük kentler ve yollar, bitip tükenmek bilmeyen yollar...”⁶³, Akdeniz'in Braudel tarafından bu şekilde anlatılması önemini açıkça ortaya koymaktadır. Osmanlı Devleti de korsanlarla mücadele konusunda Akdeniz'in güvenliğini sağlamayı ve Kıbrıs'ı almayı birinci hedef olarak belirlemişti. XVI. yüzyılda Osmanlı Akdeniz'in birçok bölgesinde önemli bir güç unsuru haline gelmiş, fakat Kıbrıs hâlâ Devlet-i 'Aliye'nin toprakları içine alınamamıştı. Kıbrıs adasının, hac yolları güzergâhı için önemli bir nokta olmasının yanında⁶⁴, Trablusşam, İskenderun, Mersin ve İçel limanlarına yakın olması göz önüne getirildiğinde, buranın alınması daha da önem arz etmişti. Bu stratejik konumun yanında, Mısır ve Suriye sahillerinden geçip İstanbul'a gelen gemiler, Malta ve Venedikli korsanların saldırılarına maruz kalmaktaydılar. Devlet erkânından bu konuda rahatsızlıklar dile getirilmiş ve gerekenin yapılması için harekete geçilmişti.⁶⁵ Korsan saldırıları tehlikesinin yanında Venedik, Osmanlı Devletinde aldığı ahitnamelere aykırı hareket ederek, bölgedeki Venediklileri Kilis'te yeni köyler kurup karışıklık çıkarmalarını gizlice desteklemekteydi.⁶⁶ Osmanlı açısından Kıbrıs'a yönelik en büyük tehditlerden biri de Batı'dan gelebilecek Haçlı saldırılarıydı. Fakat Haçlı ordularının toparlanıp sefere çıkmakta gecikmeleri Osmanlı'nın işini kolaylaştırmıştı.

Sefer öncesi gerekli hazırlıklar yapılmak üzere güzergâh üzerindeki İznik, Geyve, Bursa, Yenişehir, İnegöl, Bilecik, Eskişehir, Uşak, Sandıklı, Karahisar, Konya, Seydişehir, Ereğli, Larende, Mud, Bolavadin, Ermenak, Gülnar, Silifke kadılarına gerekli zahire, kalacak yer, odun ve arpa tedarik edilmesi için hükümler gönderilmiştir.⁶⁷ Gönderilen bu emriler sayesinde Kıbrıs adasının fethi için takip edilen güzergâhta ortaya çıkmış denilebilir. Kısaca, İstanbul'dan yola çıkıldıktan

⁶² **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri.....3/999, s. 444.

⁶³ Braudel, **Akdeniz...**, ss. 52.

⁶⁴ İdris Bostan, **Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği**, Kitap Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2007, s. 87.

⁶⁵ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, s. 13.

⁶⁶ Bostan, **Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği**, s. 87.

⁶⁷ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi IV**, 12 Numaralı Mühimme Defteri.....12/c1, s. 29.

sonra İznik, Yenişehir, İnegöl, Bilecik, Eskişehir, Uşak, Konya Mersin şehirlerinden geçilerek ve buralarda gerekli konaklamalar yapıldıktan sonra Mersin Limanından Kıbrıs üzerine sefere çıkmış olabileceği yorumu yapılabilir.

Karayolu güzergâhından sonra askerin gemilere bineceği yer olan Teke Nazırı Mehmed Çavuşa askerlerin zahire ihtiyacının karşılanması için emirler gönderilmiştir.⁶⁸ Zahire ihtiyaçlarının yanında askerin barut ihtiyacı da Halep Beylerbeyi tarafından karşılanacaktı. Padişah gönderdiği hükümde bin kintâr barutun asker gelmeden önce Trablus iskelesinden buldurması istenmiştir.⁶⁹

Tüm bu hazırlıklardan sonra Osmanlı donanması 3 Temmuz 1570'te Fenike adasına asker çıkarmayı başarmıştı. Donanma üç bölmeye ayrılarak ardı sıra üç ay içinde sefere çıkmış ve sırasıyla Limasol, Lefkoşa ve Magosa alınarak Kıbrıs adası ele geçirilmişti.⁷⁰

Piyale Paşa'dan sonra kaptan-ı deryalık görevine denizlerde tecrübesiz olan Yeniçeri Ağası Müezzinzade Ali Ağa getirilmişti. Fakat Müezzinzade önderliğinde Osmanlı donanması 1571 yılında İnebahtı savaşında hezimetle uğramış, donanma dağılmanın kıyısına gelmişti. Bu başarısız dönemden sonra, korsanlık tecrübesi olan Kılıç Ali Paşa donanmanın başına getirilmişti.⁷¹ Donanmada yenilemeler başlamış, 220 yeni gemi yapımı ve bunların yanında gemilerdeki top sayısı arttırılmış, ok yerine çakmaklı tüfekler kullanılmaya başlanmıştı.⁷² Kılıç Ali Paşa önderliğinde 1574 yılında, Kuzey Afrika'da Osmanlı için önemli bir merkez olan Tunus İspanyollardan geri alındı. Burası Batı Akdeniz ile Doğu Akdeniz'i birbirine bağlayan âdete bir köprü vazifesi görmekteydi.⁷³ Tunus alındıktan sonra Trablusgarp ve Cezayir'den sonra Kuzey Afrika'daki önemli şehirlerden biri konumuna gelmişti. Yine bu dönemde donanmanın yaptığı seferlerle İtalya ve Sicilya kıyıları vuruldu. 21 Haziran 1587 yılında Ali Paşa'nın ölümünden sonra da Osmanlı donanması eski ihtişamını ve üstün deniz gücünü bir türlü elde edemedi.⁷⁴

Sonuç

Akdeniz sadece XVI. yüzyılda değil, bundan önceki dönemlerde de önemli bir ticaret merkezi konumundaydı. Coğrafi keşiflerden sonra Akdeniz'in önemi

⁶⁸ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi IV**, 12 Numaralı Mühimme Defteri.....12/c46, s. 56.

⁶⁹ **Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi IV**, 12 Numaralı Mühimme Defteri.....12/c49, s. 57.

⁷⁰ Halil İnalçık, **Devlet-i 'Aliye-Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 166.

⁷¹ İdris Bostan, "Kılıç Ali Paşa", **Encyclopaedia of Islam**, 3, Leiden-Boston, 2014, s. 145-147.

⁷² Joseph von Hammer, **Osmanlı Tarih**, çev. Mehmet Ata, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2, İstanbul, 1991, s.124, 126-127.

⁷³ Mustafa Stiti, "Tunus'un Fransızlar Tarafından İşgali ve Osmanlı'nın Tutumu", **Siyah İnci Beyaz Lale**, Edt. Şakir Batmaz, Kenz Yayınları, İstanbul, 2013, s. 211.

⁷⁴ Joseph von Hammer, **Osmanlı Tarih**, s. 134, 137.

azalmamış fakat burada ticareti devam ettiren özellikle Kuzey Avrupalı devletler önemli mücadeleler içine girmiştir. Akdeniz gibi önemli bir denize sahip olmak isteyen devlet çok olunca sonu gelmeyen savaşlar da kaçınılmaz olmuştur. Kuzey Avrupalı devletlerin yanı sıra Osmanlı, Venedik, Ceneviz ve Portekiz gibi devletler de buranın hâkimiyeti için birbirleri ile mücadeleler içine girmişlerdir. Osmanlı Devleti bu devletler ile mücadele içine girebilmek için önemli deniz üsleri oluşturmayı da ihmal etmemiştir. Cezar-i Bahri Sefid bunun en önemli ayağını oluşturmaktaydı. Bu üslerle birlikte Akdeniz'de uzun yıllar varlıklarını sürdürmekte olan korsanlara ve haçlı devletlerine karşı mücadele içine girilmişti. Osmanlı Devleti, ismi geçen güçlere karşı yapılan mücadelelerde en büyük desteği ve tecrübeyi bizzat korsanlık hayatını yaşamış olan Barbaros kardeşler, Kılıç Ali Paşa, Piyale Paşa ve Turgut Reis'ten almıştır. Bu kişilikler Osmanlı Donanmasında göreve geldiklerinde, korsanlık hayatı boyunca edinmiş oldukları deneyimleri kullanmışlardır. Akdeniz'in kendine has kıyıları, fırtınaları ve davetsiz misafirleri bu paşalar sayesinde aşılmıştır. XVI. yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti; Trablusgarb, Cezayir, Rodos, Kavala ve Kıbrıs gibi önemli deniz üslerini ele geçirmiş, Doğu ve Batı Akdeniz kıyılarını güven altına almıştır.

KAYNAKÇA

1. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

a) **Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı-Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi I**, 3 Numaralı Mühimme Defteri, Özet-İndeks, Ankara 1993.

Belge No: 18, 133, 134, 135, 215, 247, 253, 274, 439, 531, 732, 733, 734, 735, 781, 940, 999, 1268, 1517.

b) **Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı-Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi II**, 5 Numaralı Mühimme Defteri, Özet-İndeks, Ankara 1994.

Belge No: 499, 531.

c) **Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı-Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi III**, 6 Numaralı Mühimme Defteri, Özet-İndeks, Ankara 1995.

Belge No: 773.

d) **Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı-Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi IV**, 12 Numaralı Mühimme Defteri, Özet-Transkripsiyon ve İndeks, Ankara 1996.

Belge No: c1, c10, c26, c46, c49, 367.

2. KAYNAK, ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLER

Ambrus, Attila-Chaney, Eric-Salitskiy, Igor; “Pirates of the Mediterranean: An Empirical Investigation of Bargaining with Transaction Costs”, **Economic Research Initiatives at Duke (ERID) Working Paper**, No. 115, 2014, Kasım, s. 1-15.

Atauz, Ayşe Devrim; “Haçlı Korsanlar: Saint Jean Şövalyeleri ve Akdeniz’de Haydutluk”, **Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, 33, 2012, s. 205-230.

Bostan, İdris; “Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği”, **Türkler**, 10, Ankara, 2002, s. 122-128.

Bostan, İdris; **Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği**, Kitap Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2007.

Bostan, İdris; **Osmanlılar ve Deniz**, Küre Yayınları, İstanbul, 2007.

Bostan, İdris; “Kılıç Ali Paşa”, **Encyclopaedia of Islam**, 3, Leiden-Boston, 2014, s. 145-147.

Bozkurt, Nabi; "Korsan", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 26, Ankara 2002, s. 210-212.

Gürkan, Emrah Safa; "Batı Akdeniz'de Osmanlı Korsanlığı ve Gaza Me-selesi", **Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi**, 33, 2012, s. 173-204.

Hammer, Joseph von; **Osmanlı Tarihi**, çev. Mehmet Ata, MEB Yayınları, 2, İstanbul 1991.

İlgürel, Mücteba; "Levent", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 27, Ankara, 2003, s. 149-151.

Devlet-i 'Aliye-Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015.

İnalcık, Halil; **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.

Kaçan, Meryem; **XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahidnâ-meleri**, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 1995.

Konstam, Angus; **The Barbary Pirates 15th–17th Centuries**, Osprey Publishing, USA, 2016.

Meray, Seha, L.; "Bazı Türk Andlaşmalarına Göre Korsanlık ve Deniz Haydutluğunun Yasaklanması", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 1963, 18-3.

Özdemir, Şenay; **Akdeniz Hâkimiyetinde Osmanlı Devleti ve Korsanlık (1695-1789)**, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2004.

Öztuna, Yılmaz; **Büyük Osmanlı Tarihi**, Ötüken Neşriyat Yayınları, II, İstanbul 1994.

Pamir, Aybars; "Kaptan Paşa ve Hukuki Statüsü", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 53-3, 2004, s. 39-60.

Pişkin, Hikmet Nazlı; **İngiliz Seyyahlara Göre XVII. Yüzyılda Akdeniz ve Akdeniz Limanları**, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2011.

Semple, Elle Churchill; "Pirate Coasts of the Mediterranean Sea", **American Geographical Society**, 2, Ağustos, 1916, s. 134-151.

Stiti, Mustafa; “Tunus’un Fransızlar Tarafından İşgali ve Osmanlı’nın Tutumu”, **Siyah İnci Beyaz Lale**, Ed. Şakir Batmaz, Kenz Yayınları, 2013, İstanbul, s. 211-232.

Tinniswood, Adrian; **Pirates of Barbary**, Riverhead Books, New York 2011.